

Nodiadau Cyfarfod y Grŵp Trawsbleidiol – 09/11/22

Mynychwyr:

Heledd Fychan AS; Lynne Neagle AS; Sion Jones; Huw Owen; Amanda Whent; Ceri Higgins; Andy Woodhead; Nigel Hullah; Valerie Billingham; Versha Sood; Lilli Spires; Ollie John; Karyn Davies; Rebecca Cicero; Melanie Sillett; Helen Cunliffe; Michaela Morris; Rebecca Hanmer; Catrin Hedd Jones; Joe Gape MSSS; George Parish-Wallace; Heather Wenban; Jake Smith; Katherine Lowther; Kevin Duff; Rhys Livesy; Lowri Morgan; Lowri Williams; Pdraig McNamara; Melanie Sillett; Oliver John; Suzy Webster; Sally Thompson; Monica A Bason-Flaquer

Ymddiheuriadau: Peredur Owen Griffiths AS; Llyr Gruffydd AS; Rhun Ap Iorwerth AS; Delyth Jewell AS; Dr Rosslyn Offord; Helen Twidle; Sue Phelps, Dr Catherine Charlwood

Cyflwyniadau

Croesawodd HO bawb i'r cyfarfod a gofynnodd i'r rhai a oedd yn bresennol gyflwyno eu hunain drwy'r blwch sgwrsio. Eglurodd HO i'r Aelodau y byddai cadeirydd dros dro ar gyfer y cyfarfod hwn o'r GTB, a bod HF wedi cytuno i gadeirio'r cyfarfod. Cyflwynodd HF ei hun a rhoddodd gyflwyniad ar ei gwaith fel yr MS ar gyfer Canol De Cymru

Diweddariad gan y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant, Lynne Neagle MS

Cyflwynodd HF LN i'r cyfarfod. Diolchodd LN i'r grŵp am y gwahoddiad i fynychu, a dywedodd wrth yr aelodau ei bod yn falch o allu rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am waith LIC ar ddementia. Soniodd LN fod y Cynllun Gweithredu Dementia yn cefnogi dull gweithredu clir sy'n seiliedig ar hawliau ac i sicrhau bod gofal a chymorth i bobl sy'n byw gyda dementia yn canolbwyntio ar yr unigolyn. Ffocws allweddol y gwaith hwn fu'r rhaglen gofal dementia, a gefnogir gan Gwelliant Cymru, a datblygu Llwybr Safonau Gofal Dementia Cymru, sy'n cefnogi dull gofal integredig o'r system. Datblygwyd y Safonau dros gyfnod o ddwy flynedd, gyda mewnbwn gan dros 1800 o randdeiliaid. Yn bwysicaf oll, roedd hyn yn cynnwys pobl sy'n byw gyda dementia a'u gofalwyr a sefydliadau yn y sector gwirfoddol, ac hefyd ymarferwyr ledled Cymru a'r DU.

Siaradodd LN am y ffrydiau gwaith sydd wedi'u sefydlu i gefnogi'r gwaith hwn, sef ymgysylltu â'r gymuned, gwasanaethau asesu cof, cysylltwr dementia, siarter ysbytai, yn ogystal a pumed ffrwd waith. Mae'r flwyddyn ariannol yr ydym ynddi ar hyn o bryd yn cael ei hystyried fel cyfnod o parodrwydd ar gyfer gweithredu, gyda ffocws ar gefnogi arweinwyr rhanbarthol i ddeall y Llwybr Safonau Gofal Dementia Cymru a'r dull fframwaith cyflawni.

Siaradodd LN am adroddiad y GTB ar ofal ysbyty yng Nghymru, a diolchodd i'r GTB a Alzheimer's Society Cymru am eu gwaith yn cynhyrchu hwn. Soniodd LN ei bod yn falch o fod wedi chwarae rhan fel cadeirydd blaenorol y GTB. Dywedodd LN fod yr adroddiad yn cynnwys mewnwleidiad cryf iawn i ofal dementia a lleoliadau ysbyty, a chafodd ei gyflwyno i'w drafod yn y cyfarfod DOIG ddiwedd mis Medi, lle trafodwyd y canfyddiadau'n fanwl.

Siaradodd LN am lansiad Siarter Ysbytai sy'n Deall Dementia Cymru, gan bwysleisio'r ffordd y cafodd y siarter ei gyd-gynhyrchu ar y cyd â phobl yr effeithir arnynt gan ddementia. Bydd y Siarter yn hanfodol i gefnogi pobl pan fydd angen gofal arnynt mewn ysbyty. Mae'r modd y mae pobl yn cael eu cynnwys, eu grymuso, eu galluogi a'u gofalu amdanynt yn hanfodol er mwyn darparu profiad ysbyty cadarnhaol.

Soniodd LN y gofynnwyd i Gwelliant Cymru sicrhau, wrth weithio gyda phartneriaid fel rhan o'r gwaith hwn, i ofyn iddynt ganolbwyntio ar feysydd y mae'r GTB wedi'u nodi yn yr adroddiad ar Ofal Ysbytai yng Nghymru, a byddent yn hapus i rannu cynnydd fel mae hyn yn datblygu.

Daeth y pandemig ag angen dybryd i ni ailfeddwl y ffordd y mae ein gwasanaethau'n gweithredu, tra'n deall sut i ddarparu'r gofal sydd ei angen er mwyn i bobl fyw bywyd o'r ansawdd gorau. Cyhoeddwyd dogfen ategol y CGD ym mis Medi 2021.

Siaradodd LN am bwysau cynyddol ar wasanaethau asesu cof. I gefnogi hyn, dyrannwyd £3 miliwn rhwng 2021 a 2022 i fyrddau partneriaeth rhanbarthol i gefnogi pobl drwy'r broses asesu ac ar ôl diagnosis. Mae hyn yn ychwanegol at y £9 miliwn a ddyrannwyd gyda'r CGD i ddatblygu ymagwedd iechyd a gofal cymdeithasol ar y cyd at gymorth dementia, sy'n cynrychioli cynnydd sylweddol yn y cyllid. Mae effaith y cyllid hwn yn cael ei fonitro'n agos.

Soniodd LN fod LIC wedi comisiynu gwerthusiad annibynnol i'r CGD, sy'n parhau i asesu ei effaith ar ofal a chymorth dementia yng Nghymru. Mae'r pandemig wedi cael effaith ar hyn, a disgwylir i'r gwaith barhau i mewn i 2023, a bydd yn llywio'r trefniadau olynol. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i weithio gyda'r GTB a phartneriaid allweddol eraill i ddatblygu'r cynllun olynol.

Soniodd AW ei fod yn falch o'r hyn sy'n digwydd yng Nghymru, ond pwysleisiodd effaith yr argyfwng gofal, gan gynnwys cyfradd tâl a diffyg gwerth a pharch i'r sector. Cydnabu LN fod y pwysau ariannol yn aruthrol.

Soniodd CH am effaith y pandemig ar ofalwyr di-dâl, a soniodd am yr adroddiad newydd gan Carers Wales, yn ogystal â phwysigrwydd profiad byw. Nid ydym yn gwybod yr effaith wirioneddol heddiw ar ofalwyr di-dâl sy'n gofalu am bobl â dementia, yn enwedig o ystyried iechyd meddwl. Cydnabu LN bwysigrwydd profiad byw a siaradodd am ei phrofiad ei hun o gefnogi ei thad a oedd yn byw gyda dementia.

Siaradodd MM am y gwaith sy'n digwydd ar draws pob un o'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol, ac anogodd aelodau'r GTB i estyn allan a chymryd rhan.

Trafodaeth ar Dementia a Therminoleg

Rhoddodd NH gyflwyniad ar Dementia a Therminoleg. Cyflwynodd NH ei hun a'r gwaith y mae'n ei wneud fel cadeirydd '3 Nations Dementia Working Group', sy'n cwmpasu Cymru, Lloegr a'r Alban. Dangosodd trafodaethau mewn grwpiau ffocws fod pobl yn anghyfforddus gyda labelu.

Wedi gofyn y cwestiwn – a yw'n gwneud i chi deimlo'n gyfforddus pan fyddwch chi neu rywun annwyl yn cael eich disgrifio fel rhywun sydd â 'dementia'? Roedd yr adborth yn awgrymu mai'r ateb oedd 'na'.

Siarad am gefndir y term, sy'n dyddio'n ôl i'r 13eg ganrif. Roedd rhai o'r cwestiynau a ofynnwyd yn cynnwys- A fydddech chi'n hoffi gweld y term dementia yn cael ei ddefnyddio'n llai, yn ogystal â pha derm yr hoffech chi ei weld yn cael ei ddefnyddio yn lle dementia? Roedd pobl yn teimlo bod gan y term dementia ragdybiaethau negyddol. Roedd rhai pobl yn meddwl efallai nad oedd y broblem gyda'r gair dementia ei hun, ond gyda chanfyddiad pobl o ddementia.

Nid oedd cysondeb o ran sut y gallai term newydd edrych, ond awgrymwyd y gellid defnyddio'r llythren 'a' cyn y gair 'dementia' (yn Saesneg). Roedd addysg yn thema a gododd dro ar ôl tro ar

draws y grwpiau – mwy o addysg ac ymwybyddiaeth o’r hyn y mae dementia yn ei olygu ymhlith y cyhoedd.

Cytunodd AW â NH, ond dywedodd ei fod hefyd yn cael anhawster i ddod o hyd i derm arall.

Nododd CH bwysigrwydd yr iaith a ddefnyddir, a rhai o'r materion a allai achosi stigma. Mae angen sgwrs genedlaethol.

Dementia a Chwaraeon

Soniodd HO fod Alzheimer’s Society Cymru wedi cyfarfod â FAW i drafod y gefnogaeth y maent yn ei rhoi ar waith i chwaraewyr presennol a chyn-chwaraewyr. Crybwyllwyd nad ydynt wedi cael llawer o ymateb gan URC.

Gofynnwyd a fyddai'r Aelodau'n agored i wahodd sefydliadau fel URC a FAW i gyfarfod o'r GTB ar Ddementia yn y dyfodol i drafod y gwaith y maent yn ei wneud ar ddementia.

Soniodd HF y byddent yn hapus i godi hyn gyda nhw ar ran y GTB.

Soniodd AW fod gan focsio broblem fawr hefyd.

AOB

Soniodd HW fod ‘Ffrindiau Dementia’ yn arf gwych ar gyfer cynyddu ymwybyddiaeth o ddementia, a gellid gwneud mwy i hyrwyddo hyn.

Cyfarfod Nesaf?

Ionawr neu Chwefror 2023